

با سوښسکي شاعر به شهواره نه که ویتا!

(6)

حسان سعید حسن

ویني شاعري و ډهيز

(شاعر ویني په کی بگويه، ویني شاعرینکی بیدهنگه) (۷۶) شاعر د هتوانیت به وشه ویتنه بکیشیت، ویني په ک ژب و زیندوو بیت و ژبانی لن بتکت، ویني شاعری سرکه و تووترین ږنگه به بک پانندی فیکری شاعر. شاعر نه که چی پختگی له بهره سندا نیبه، ولن ویني کانی رهنگانوهی نایدیا کانیبه، به مامله په کی هونریبانه له تک وشه، د هتوانیت ږنگ، سپهر، دوری، بارزی، نرزی، شادی، خم، هیوا و بیثومیدی ویتنه بکیشیت. شاعر شتویه که له شتویه کانی بیرکرنه، به لام بیرکرنه، هومیک که له ویتنه خوی د هتوانیت، نو دهقی له سر بناغی ویتنه بلنډ نه بیتوه، ناتوانیت خویمان وک شاعر یی بنا سنینت.

(رهخنه گر خوازه په سندن دکات، نهک لیکجواندن، رمز نهک دستنیشانگردن، نو شاعره په سندن دکات، که هانا بک شیکرنه، نابات و به ویتنه نامازه بک نو شته دکات که خوازیاره بیلیت، نرسنق د هتوانیت: داهیتانی خوازه تافه شتیکه کس ناتوانیت له کساننی دیکه وه فیری بییت و نیشانی بلیمه تیشه) (۷۷) شاعر که بک دهریرینی مه بسته کانی، پشت به ویني شاعری د هتوانیت، نامانجی نه ویه که شه به نایدیا کانی بدات، چرت و قولتر پتیکه شیان بکات و جوره کاریگر تیتیه کی نه فسوناوی لای خوتنر جن بهیت، ناخی و هرگر بهه تیتیت و نه مامی بیری نوین له دهرونی مروفا پرویتیت.

زوری شاعری شترک بیکس باس له چیا، دهشت، دارستان و گوند دکات و زور کم خوی له فهری شار دهات، سروشت ولاتی شاعری نهوی داگیر کردوه و به دهگمن د هتوانیت ویني په کی شاعری دابهیتیت، رهنگانوهی سروشت و ژبانی لادن نه بیت، هر بویه خاوهنی قاموسکی جووتیارانه به. نیست که چارنوسی مروفا یی به مملانی نیوان کار و سرمایه وه بنده و شاریش گوریمانی سره کیی نو ناکوکیه به، که چی هیتشا گوریمانی شاعری شترک بیکس، هر سروشته، نو نه که چی ژبانی له شارد با سر بردوه، ولن شاعری کی گونديه. «قانع» شاعری جووتیاران دهرکی به کرؤکی چهوسانده و نیسان کردبو، بویه له گونده، شاعری بک شار دهگوت. (نوی شهیدای هونر بیت، پتویسته شار له نامیز بگرت، ناخر گوند تمنا فولکلور به ههم د هتوانیت) (۷۸)

هیتشا شاعر به هارانه گولیارانی

بالای «شاریازی» دهکرد،

له توقه ساری «چوارتا» و دانتهوی و

کرنووشی بک «سوورکوی» نه برد،

به کلوتچکی په نجهی «دایان»

و مکو «هلاج» هتواش، ورد ورد

چاوی نه ستیزی «سیمیل» و «گموی» نه رشت، هلق، ۲۴۴

خوتنری شاعر که شتیار نیبه، به دواي نو زانباریانه ناگرت، که بک کسیتک سوویدیان هه به، نیازی که شتوگوزاری ههیت، (شاعر ریتیشاندهری که ریده نیبه، لیکولینه و به له مروفا، شاعر جوگرافیاي دلی

ئېنسانە، ئەك نەخشى جېهان) (۷۷) شاعىرى تۈانا، بۇ خۇلقاندىن وئەنى ھونەرى، ھانا بۇ مېتافور دىيات، ئەك لېكچوۋاندىن وەسەفكرىدىن دېۋى دەرەھەۋى شەكەن، ئەۋە تەنيا وئەنى لاۋازە كە پىشت بە ۋەسەف و لېكچوۋاندىن دەپەستىت:

ھەزرى زال

بارىكەلە و لەش سوۋكەلە ۋەكۆ ئاسك،

چاۋ شېن ۋەكۆ قۇببەى سامال. ھەلق، ۱۱۳

شېركۆ بېكەس لەبرى ئەۋەى لە پېتى وئەنى شىعېرىيەۋە، قارەمانەكەى بە خۇتەنەر بىناسىنېت، ھاتوۋە بە ھەردوۋ دارشەقى ۋەسەف و لېكچوۋاندىن، جەستەى شەكەتى شىعەرەكەى پارگرتوۋە، ئەگەر چى شىعېرى نۆئى ئەۋ دوۋ دارشەقى پىشتگۆئ خىستوۋە.

پادگانى سەر ئەم ملەپە،

بۆتە دوۋەلمى سەر شانى ئەم ناۋچەپە،

لە دىمەندا ۋەك ملەپە. ھەلق، ۲۹۶

(پەيەپەك، ۋەك بالوۋكە لە دەست و پەنجەى بوۋكېك ھاتېت، دىمەنى باسكەكەى ناشىرىن كرىدوۋە) (۷۸) ئەم وئەنى كە كامېترى چاۋى ھەمەفەرىق ھەسەنى چىرۆكۆنۋوس ۱۹۸۳ كرتوۋەتى، لە وئەنىكەى شېركۆ بېكەس كە لە ۱۹۸۵ دا كېشۋاۋىيەتى، شاعىر لە ھەمان وئەندا، جارىك پادگانەكەى بە دوۋەل و جارىكى دېكە بە ملە شوۋپەاندوۋە. دوۋەل و ملە، ھېچى ھاۋەبەشيان لە ئىۋاندا نىيە و ئەۋى شېركۆ بېكەسى ۋا لى كرىدوۋە، دەرەكەى ئەۋ وئەنى بە رەۋى (ملە) دا بىكتەۋە، تەنيا ئەۋىيە، ھاۋسەرواى (ملە) پە.

ھەموۋ تېكرا دەستى چەپپان

ئەخەنە سەر سىۋەكەى دل. ھەلق، لە ۱۳

*

دل لىمۆپەكى زەرد بوۋ. ھەلق، لە ۱۵۲

*

قۇخى دىيان ئەگۆرۋتوۋە لەگەل بەپان. ھەلق، لە ۲۹۱

سىۋى دل، لىمۆى دل و قۇخى دل، شېركۆ بېكەس چۈنگە ۋەك شاعىرىكى ۋا بەستە، ناچارە بە دەنگ رەۋدوۋە رۆزانەپەكەنەۋە بچىت و لە ھەموۋ بۆنەپەكدا شىعەر بلىت، بۆپە توۋشى پەتەى خۇ دوۋبارەكرىدە دەپىت. خۋازەى جوانىش ۋەك جۆك، تەنيا جارى پەكەم، جوانە دەمانبىزۋتتتت، تازە ئىمە تا ماندوۋ دەپىن، بلىن: قۇخى دل، سىۋى دل، ھەنارى دل و لىمۆى دل، قەت ھىندەى ئەۋە جوان نىيە و ئابىت، كە بۆ پەكەمىن جارى، گۆران لە ھۆنراۋەى (رەۋتېكى جوان) دا، گوتى: (بە ئەھەنگەر، بە خورۇشتەر، بە گۆرچەكى دل) دەنگى خۇشتەر) (۷۹)

مانىگېك ئەبۋو عاشوروى مېشەسەگانە،

كەبېشتىۋوۋە ناۋ شارۇچكەى چاۋ بە گرىان،

مانىگېك ئەبۋو گەنەى بەعسى

بە لاملى ئەۋ كەۋەە نىشتىۋوۋە (۸۰)

شاعىرى تۈانا، ناۋ و ناتۆرە دۋاى قارەمانەگانى ناخات، بەلكوۋ رەۋناتكى دەخاتە سەر ناخپان و بە ھۆى رەۋتارەكەنەپە بە خۇتەنەرىان دەناسىنېت. شەكسېر جىئۆى بە شاپلۇك نەداۋە، بەلام ۋاى نىشان داۋە، ئىمە رەفمان لىي بىت. وئەنى جوانى شىعېرى، ھەمىشە خۇى لە راستەۋخۇبى دورەپەرىز دەگرېت و بە ھۆى بەكارھىنەنى نامازە و سىمبۆلەۋە، ناراستەخۇ ئەۋ ھەستەمان لە كىن دروست دەكات كە دەپەۋىت.

یهکیک له کوله‌کانه‌ی شیعری نوییان ږاکرتووه، ږهمزه، (شعیری بڼ ږهمز و ده‌مامک، شیعریکه ږووت و برسی، له ږه‌یکه‌ری نیسکی لاشه‌یک ده‌جیت، ۸۱) شاعیر ږهمز ناکاته تمومزتیکی خست و فیکری خوی ږن ناشارټه‌وه، ږهمز به مهبستی جاوبستی خوټنر به‌کار ناهیتیت، به‌لکو ږهمز‌مکانی ناسوی ږهمزی خوټنر ږوونتر و فراونتر ده‌کته‌وه. به‌که ږخستنی ږهمز، ږیکه‌یکه بڼ خو ږهر‌بازکرږن له ږرټ‌ډاږی و راسته‌وخوی، نئوی ږهمزتیکی گونجاو له وشه‌به‌کا ده‌لیت، نووسیتنیکی ناسایی، یان شیعریکی لاواز، له لږه‌یکه بڼی ناگرتیت. شاعیر له‌هر نئوه ږهمز و داستان قوت ناکاته‌وه، تا ږمخنه‌گر پتی بلټ، سوودی له ږهمز وهرگرتووه و ماسه‌لمی له‌کال داستاندا کردووه، وک شټرکو بیکس له حفتاکاندا ده‌یکرد. نئو تمنا له شیعری (کینگل) ډا، همسو نئم ناوانه‌ی که‌که کردووه: کلگامش، نئمکیدق، نئویدپ، مارکس، محمه‌د، یه‌هودا، مسیح، ماکب‌س، ده‌زده‌وونا، ږرټوس و بیکاسق، که هر یه‌کی ږهمزی ماسه‌له‌یکن.

له‌هر چی ساله‌کان

ږیلوی قورقوشیمان له ږن کردووه؟

سه‌ندی یوسف، قورقوشمی وک ږهمزټک، بڼ کوشن به‌کار هیتاوه، مهبستی له قورقوشم، گولله‌به، نیمنسان دوور له ږه‌گورپه‌شی خوی، هیدی هیدی ده‌بیته شتیکی دی، سال بان زمان، به ږیلوه قورس و سه‌خته‌کانی ده‌یشلیت و پانی ده‌کاته‌وه (۸۲)

کهر به ده‌ووک کټری سپی

که‌لا زه‌یتوونی بڼ هیتام،

نئکه‌ر کوردستان ږیکه‌می

نازادی له‌سر لوته‌کوه خوی نیشان دام. هلق، ۱۹۸

هیچ شتیکی وک خوی نامینټه‌وه، همسو شتیکی ملکه‌چی یاسای گټرانه، نئم یاسایه ږهمزیش ده‌گرتی‌وه، وه‌لی ږهمز سروشتیکی لاستیک‌ناسای نییه و هاوزمان چنډ لیک‌دانه‌یکه ه‌لناگرتیت. (ږمگی سپی ږهمزی پاکټی و بیتاوانییه، کټر ږهمزی بیرټی، خو‌به‌ختگردن و پاک‌ډاوتنییه و زه‌یتوونیش ږهمزی ناشتییه، ۸۳) که‌واته تمنا کټر که لوته‌کی بیگه‌ری و ږیرټییه، ده‌توانیت مؤده‌بخشی ناشتی بیت و زه‌یتوون به‌یتیت. له‌و شیعره‌ی شټرکو بیکسدا کټره سپییه‌که، ږهمزه بڼ حیزبی به‌س، که‌لا زه‌یتوونیش ږهمزه بڼ نئو ناشتییه‌ی قه‌راره کټری سپی به‌س له‌سر سینیه‌کی زټرین ږیشکشی که‌لی کوردي بکات!

نئوه‌تا وا جهرگی ږار‌ږیاری که‌لم

نهلټی بیژنگی به‌ر خو‌ره،

چټره‌ی خوټنم،

چټراوکه‌ی و دنیا‌شو‌ره. هلق، ۲۷۹

کوتنه‌یک هه‌به، ده‌لیت: (تیشکی خو‌ر به بیژنگ ناگرتیت) بیژنگ له‌و کوتنه‌یدا ږهمزی ناهق و خو‌ریش ږهمزی هق و راستییه، بټی نه‌هجوو شټرکو بیکس جهرگی که‌لم به بیژنگیک بچوتنیت که به‌ری خو‌ری گرتیت. جواتریش وابوو بلټ: جهرگی که‌لم وک بیژنگ (کون کون) بووه، نک (پاره‌ پاره) وه‌لی هر چوتنیک نئو کټلپه‌ه بنوسرتی‌وه، ږیوستی به (به‌ر خو‌ر) نایتیت، ناخر کونکونبونوی جهرگ، هج له‌کال (به‌ر خو‌ر) ډا کوی ناکاته‌وه. که ده‌لټین، له‌شی فلټیان به گولله کرد به بیژنگ، وانا کون کونیان کرد، نک پاره پاره، نیدی به ږټی ږووناک جه‌ستی فلان وک بیژنگی لن کرا بیت یان به شوی تاریخ، هج له‌مسله‌که ناگرتیت. شټرکو بیکس له‌وه‌شدا به ه‌لدا چوه که چټره‌ی خوټنی که‌لی به چټراوکه شوبه‌اندووه، ناخر چټراوکه باراناوتیکه که به کټسبه‌بانه‌دا بیته خو‌اروه و نک هج ناشوات، به‌لکو ده‌شیت شت پیسیش بکات. نئوه ږټنه‌ی باران یان

تافگامبه، دمشیت (دنیاشۆر) بیټ، نهک چۆرواگه.

رهوه ئهسپێکی کۆبون و

پتی مەرگی سوور ئهگرته بهر،

به پێدهشتی سوژنرێژدا ئهدهنه غار،

چهسی سهركهش چلۆ دهكهن. ههلق، له ٢٩ه

ئهسپێ کۆبۆ، رهزمه بۆ بهرهنگاربوونهوه، باخپوون و پێشمهركایهتی، چهامیش سیمبۆله بۆ ههنگاونان، له
چێبهكدا گیرنهخواردن، گلزارانی بهردهوام و بزووتنهوه، كهواته ئهسپێ کۆبۆ دۆستی چهسی سهركهشه، بۆیه نه
چلۆ دهكاته دهسی و زیجێر دهكاته پتی. ئهوه زریانه كه پهزمه بۆ هێزی شهی، نهك چهام و زهریا.

(٧٤) د. عبدالغفار المكاوي، قصيده و صوره، ص١٢ عالم المعرفة ١٩٨٧ الكويت.

(٧٥) الصوره الفنية، موسوعه برنستو للشعر، ت. د. نايف العجلوني و د. خالد سليمان، الثقافة الاجنبية، العدد الثلثي، ص٢٢
بغداد ١٩٨٨

(٧٦) جبرا ابراهيم جبرا، يتابع الرؤيا، ص٨٢ المؤسسة العربية للدراسات والنشر ١٩٧٩ بيروت.

(٧٧) رسول حمزاتوف، اراء و قصائد، ت: ميخائيل عيد، ص١٦ مكتبة ميسلون ١٩٨٤ دمشق.

(٧٨) محمد فهد فهد، نوورين، ل٧٠ ج. نايفك ١٩٩٢ سوكهولم.

(٧٩) محمد مهدي مهلا كريم، ديواني كوزان، ل١٦ ج. كۆري زانباري كورد ١٩٨٠ بهغدا.

(٨٠) شيزر كۆ بيگس، دال، ل١٦

(٨١) د. محسن اطيمش، دير الملاك، ص١٢١ دار الرشيد ١٩٨٢ بغداد.

(٨٢) سراجاوهي پيشوو، ل٢٤٧

(٨٣) فانسانت سينانو، مختارات من الشعر الافريقي، ت: جميل الضحاك، ص١٤٤ و ١٦٢ وزراء الثقافة ١٩٨٥ دمشق.